

Profesor Jaromír Sedláček

Ladislav Voják*

Na letošní rok připadá hned dvojité kulaté výročí, pojící se k významné a zároveň v kontextu československé civilistiky meziválečného období osobité personě – brněnskému profesorovi občanského práva Jaromíru Sedláčkovi. Tento „*první normativní theoretik v disciplíně práva občanského*“ (Vladimír Kubeš) se totiž narodil před sto čtyřiceti lety ve Slavkově u Brna (2. září 1885) a zahynul v roce 1945 v Brně „*kráčeje po Husově třídě pod Špilberkem*“, jak ve své vzpomínce na něj v brněnském *Časopise pro právní a státní vědu* v roce 1946 napsal další jeho žák a pak mladší kolega Hynek Bulín ml. Tedy, abych dostál povinnosti být konkrétní: smrt jej – s příděchem kruté ironie – zastihla krátce před koncem války 12. dubna, když se po vyhlášení leteckého poplachu vydal do protiletadlového krytu (v bližších podrobnostech se prameny liší). V Brně zanechal manželku, dceru císařského rady a místopředsedy (později předsedy) agrární a průmyslové banky v Brně Eugena Škardy Marii, s níž se oženil v roce 1918, a dcery Zoru (*1920), provdanou Vaňkovou, a pozdější doktorku práv Jiřinu (*1923), provdanou Nedomovou.

Jak lze téměř s jistotou dovodit, životní směřování rodáka ze Slavkova, který ovšem prožil rané mládí v Uherském Hradišti, zformovalo rodinné prostředí. Jeho matka Amálie, roz. Kaňáková, pocházela z rodiny soudce. Otec Jan vystudoval práva a ve Slavkově se jako čekatel vydal na dráhu advokáta. Vlastní advokátní praxi pak začal provozovat v Uherském Hradišti. Tam mladý Jaromír v roce 1904 – s vyznamenáním – absolvoval gymnázium. Jak to bylo na východní a jižní Moravě díky blízkosti Vídně celkem běžné, zapsal se na tamější právnickou fakultu, kde také složil první – historikoprávní – státnici (římské právo tu studoval u brněnského rodáka prof. Morize Wlassaka). Další státní zkoušky a rigoróza však již absolvoval v Praze. Tam také v roce 1909 získal titul doktora práv.

Nejen na gymnáziu, ale též na vysoké škole byl J. Sedláček výborným studentem. Svých kvalit si zřejmě byl náležitě vědom a již tehdy je dával najevo snad až příliš sebevědomým a kritickým vystupováním. Skvělý pražský civilista a svého času i ministr školství a národní osvěty Jan Krčmář vzpomínal, že si jeho kolega profesor trestního práva Josef Prušák pamatoval, že Sedláček u judičiální zkoušky skvěle uměl, ale choval se příliš sebevědomě. Samotného Krčmáře také zarazilo, jak Sedláček ještě před habilitací v rozhovoru s ním příkře kritizoval a jako zastaralou odmítal práci vynikajícího rakouského profesora římského a rakouského soukromého práva Josefa Scheye, na kterou jej upozorňoval, protože se věnovala stejnému tématu, jaké tehdy Sedláček zpracovával ve své habilitaci.

* Prof. JUDr. Ladislav Voják, CSc., Katedra dějin státu a práva, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Department of the History of the State and Law, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: Ladislav.Vojacek@law.muni.cz / ORCID: 0000-0002-7654-0391

Svůj zájem o budoucí uplatnění na univerzitě a směřování k civilistice dal J. Sedláček najevo hned po absolvování fakulty, když se přihlásil do semináře věhlasného civilisty, právního filozofa a komparatisty Josefa Kohlera a strávil jeden semestr na univerzitě Fridricha Wilhelma v Berlíně (tu se setkal s již zmíněným J. Krčmářem, který pozdějšímu ne zcela harmonickému vztahu se Sedláčkem věnoval poměrně velkou pozornost ve svých obsáhlých *Pamětech*). Cesta k pevnému zakotvení na univerzitě však byla v době první republiky na rozdíl od současnosti podstatně delší, a ta Sedláčkova navíc poněkud kostrbatá. Po absolvování fakulty se Sedláček věnoval advokátní a následně soudní praxi (1909 až 1912) a pracoval – podle Krčmářova svědectví nepříliš nadšeně – v pojišťovně Moldavia patřící Živnostenské bance (1912 až 1914). Na základě práce *O materiálně-právních funkcích pojistky Díl I.*, kterou publikoval v roce 1911, se na pražské právnické fakultě pokusil habilitovat v oboru obchodního a směnečného práva, ovšem neúspěšně. J. Krčmář připisoval neúspěch tomu, že posuzující profesor Karel Hermann (Hermann-Otavský) při čtení práce „*zjistil, že snad ani jedna citace nesouhlasí*“. J. Sedláček s touto zkušeností naložil tím nejlepším způsobem, takže s odstupem mnoha desetiletí mohl pozdější profesor Karel Eliáš v časopisu *Právní praxe* při příležitosti 50. výročí Sedláčkova úmrtí konstatovat, že „*byl civilista mimořádně sečtělý a v práci s literaturou neobyčejně pečlivý*“.

V roce 1915 se Sedláček prezentoval další prací (*O smlouvě schovací se zvláštním zřetelem k uschování cenných papírů*), na jejímž základě se v roce 1917 již habilitoval. Nestalo se tak ovšem na jeho alma mater, nýbrž u profesora Františka Weyra na brněnské české technice a pro široce koncipovaný obor občanské, obchodní a směnečné právo. V té době totiž už pracoval v Brně, nejdříve jako konceptní úředník a pak sekretář moravského zemského výboru (1914 až 1919), navštěvoval pověstný Weyrův seminář a pod jeho vlivem se přiklonil k normativismu. Úspěšná habilitace a zřízení univerzity v Brně, při němž působil jako člen přípravné komise pro aktivování právnické fakulty, odstartovaly jeho kariéru tempem, které zřejmě ani neočekával. Po odchodu svého brněnského učitele na právnickou fakultu se k 1. lednu 1920 stal na české technice mimořádným profesorem (a zároveň na nové fakultě působil jako suplent, protože na fakultu jmenovaný profesor občanského Heřman Šikl ze zdravotních důvodů rezignoval), za necelé dva roky na univerzitu plnohodnotně přešel, když se na ní stal mimořádným profesorem (a v roce 1924 profesorem řádným).

Na fakultě se rychle zařadil mezi její čelné osobnosti. Vedle toho, že rozvíjel svůj obor a vedl Ústav pro občanské právo, který sám založil, dal také impuls k založení mezinárodního časopisu *Revue internationale de la théorie du droit*, spoluzakládal pařížský *Mezinárodní institut filozofie práva a právní sociologie* (*Institut international du droit et de sociologie juridique*) a také *Společnost pro mezinárodní právní ochranu mládeže*, jejímž předsedou se stal, byl jedním ze dvou hlavních redaktorů šestidílného komentáře k občanskému zákoníku (tzv. „*Rouček-Sedláček*“), přispíval do *Slovníku veřejného práva československého* nebo do *Slovníku národohospodářského, sociálního a politického*, zapojil se do závěrečné fáze přípravy nového občanského zákoníku, zastupoval fakultu v komisi pro reformu právnického studia, stal se náměstkem starosty Právnické jednoty moravské nebo pracoval jako generální tajemník druhého právnického sjezdu v Brně. K údivu F. Weyra se vrhl také do brněnské komunální politiky, i když podle něj pro ni „*neměl v žádném směru vlohy, ani, jak myslím, skutečné záliby*“.

Sedláčkova literární produkce, zaměřená k oborům občanského práva a právní filozofie, je bohatá – monografie, učebnice, komentáře, odborné články... Vedle již zmíněných se chci zastavit jen u dvou. Jeho profesorské působení totiž svým způsobem rámuje dvě práce věnované vlastnictví a vlastnickému právu, z nichž první vyšla ještě před jeho jmenováním profesorem a druhá zase až dlouho po jeho smrti. Tou první, na niž navázaly systematické výklady dalších částí občanského práva, je práce *Vlastnictví a vlastnické právo* z roku 1919. Nejenže spadá do doby počátku univerzitní kariéry svého autora, ale má ještě jeden primát: otevřela dlouhou řadu více než stovky svazků úspěšné *Sbírky spisů právnických a národohospodářských*, redigované Karlem Englišem a Františkem Weyrem. Tou druhou je stručná práce *O vlastnictví*, kterou až v roce 2010 se svou obsáhlou studií připravil k vydání doc. Ondřej Horák a která znovu vyšla v roce 2012 ve dvousvazku Sedláčkových prací v edici vydavatelství Wolters Kluwer *Klasická právnícká díla*. Sedláček ji napsal za války formou dialogu dvou mužů Svatopluka a Jaroslava a ve spojení s vlastnictvím v ní řešil, slovy O. Horáka, řadu „otázek teoretických, ale i těch světonázorových, resp. poměr jedince a společnosti“. Podle O. Horáka Sedláček do jmen Jaroslav a Svatopluk zašifroval své jméno (první písmena J a S) a svého nejbližšího a nejnadanějšího žáka a kolegy V. Kubeše (poslední písmena V a K). Z Kubešových vzpomínek totiž plyne, že s ním Sedláček o své připravované práci diskutoval. Ještě je třeba se zastavit u Sedláčka jako právního filozofa, protože v tomto směru se jeho hodnocení dost liší. Zatímco Kubeš jej vnímal – hned po Hansi Kelsenovi a Františku Weyrovi – spolu s Adolfem Merkle a Alfredem Werdrossem – jako „další nejvýznamnější představitele“ normativní teorie (*Právní filozofie XX. století*) a v jiné své práci věnoval celou kapitolu jeho přínosu pro normativní teorii, jiný jeho posluchač a budoucí přední národohospodář Václav Chytil, který ho oceňoval jako vynikajícího odborníka v občanském právu, na jeho adresu napsal, že se snažil „tu a tam zabrousit na kluzký led filozofie s malým zdarem, nejen básníkem se rodíme, i filozofem“. O některých Sedláčkových právně filozofických vývodech s pochybami píše ve své *Teorii práva* i F. Weyr. Sedláčkovo filozofující uvažování o právu – ostatně jako celou normativní teorii – podrobil tvrdé kritice Vladislav Čermák (nezaměnit s pozdějším ústavním soudcem Vladimírem Čermákem) v práci *O podstatě práva* (1940).

Ve spojení se Sedláčkovou literární činností se musím vrátit k jeho výše zmíněnému sebevědomému, stroze kritickému a často i sarkastickému vystupování a psaní, někdy až lavírujícímu kolem dobově vnímané hranice přijatelnosti. Bylo totiž vlastní nejen mladému Sedláčkovi, ale i váženému panu profesorovi. Například již zmíněný Jan Krčmář, který se nijak aktivně nezapojoval do ostrých odborných, ale nejednou i do osobní roviny přecházejících prvorepublikových pražsko-brněnských půtek, si ve svých pamětech stěžoval na pozdější Sedláčkovo příkré hodnocení československé pozemkové reformy („slova jako naivnost, neskonala primitivnost, nejasnost, neschopnost nejsou nikterak vzácná“) a na text, který o jeho vědeckém působení při příležitosti jeho šedesátin Sedláček napsal (Krčmář jej celý cituje). Jak je zřejmé ze Sedláčkem spontánně započaté následné delší korespondence s Krčmářem, brněnský profesor považoval kritický způsob svého psaní za zcela adekvátní a jeho nevhodnost v situaci, kdy se předpokládá spíše akcent na kladné stránky v působení dané osobnosti, si ani nepřipouštěl. „Psal jsem svůj článek relativně, domnívaje se, že tím lépe vyniknou klady Vaší práce, již si velmi vážím,“ napsal v delší korespondenci J. Krčmářovi.

Podobně jako nejvýznamnější představitelé zakladatelské generace brněnské právnické fakulty Karel Engliš a František Weyr se i J. Sedláček výrazně podílel na výchově několika kvalitních pokračovatelů, kteří spolu tvořili páteř druhé generace brněnských učitelů: pozdějšího ministra Adolfa Procházky, již opakovaně zmiňovaného V. Kubeše, Hynka Bulína ml., poválečného docenta mezinárodního práva Josefa Budníka a také docenta Karla Gerlicha, který však podobně jako Sedláček za války zahynul při náletu. Vytvořil si s nimi nejen profesní, ale také ryze osobní vazby. Jako doklad může posloužit, že Adolfu Procházkovi v roce 1930 dosvědčil sňatek s brněnskou absolventkou a pozdější političkou Helenou Koželuhovou (ona si za svědka vybrala svého strýce Karla Čapka) nebo že podobně jako Weyr nebo Engliš přijímal své žáky ke konzultacím také u sebe doma. Sedláček stál také u vzniku spolku absolventů fakulty *Collegium doctorum*, které mělo absolventy více připoutat k fakultě.

Odkaz svého učitele dlouho udržoval především V. Kubeš, který mu a svému vztahu k němu věnoval velkou pozornost ve svých pamětech (podle jmenného rejstříku se na více stranách zmiňoval jen o své matce a F. Weyrovi) a k jeho civilistickým i filozofickým pracím se obracel i ve své odborné produkci. Ze všech Kubešových textů číší úcta, kterou ke svému učiteli choval, i vděčnost za to, k čemu jej přivedl. Například vzpomínal a oceňoval, že jej po napsání jeho první, kritikou příznivě přijaté monografie nepustil k habilitaci, jak bylo celkem obvyklé. Místo toho mu narýsoval obtížnější cestu: „*absolvujete právnickou praxi, navštívíte další cizí university, alespoň berlínskou, složíte příslušné praktické zkoušky, napíšete novou knihu na téma, které si sám vyberete, a pak uvidíme*“. Podobně vzpomínal A. Procházka, že mu pro habilitaci nedoporučil jen rozšířit svůj úspěšný příspěvek z II. sjezdu československých právníků, jak jej mnozí nabádali, ale přiměl jej k napsání úplně nové práce („*prohlásil, že se ode mne očekává něco víc, nějaká nová práce, v níž se budu zabývat novým problémem*“).

I když je to hlavně zásluhou životopisných dat, je dobře, že první letošní medailonek připravený pro náš časopis připadl právě na Jaromíra Sedláčka. Podílel se na přípravě vzniku brněnské fakulty, na fakultě působil od samého počátku, i když v prvních letech jen jako suplent, zasloužil se o výchovu několika příslušníků druhé generace fakultních učitelů a především – nesporně patřil k jejím čelným vědeckým osobnostem.¹

¹ K osobě a dílu J. Sedláčka se opakovaně vrací zejména Vladimír KUBEŠ, například in ...*a chtěl bych to všechno znovu*. Brno: MU, 1994 (doplňené vydání 2022), nebo v *Právní filosofie XX. století*. Brno: ČSAS Právník, 1947 (nově a v plném znění Brno: MU 1992); Ondřej HORÁK, například in *Brněnská normativní civilistika*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, Historik Jaromír Sedláček? Nad vědeckým odkazem významného brněnského civilisty. In: *Acta historico-iuridica Pilsnensia 2006. Sborník příspěvků ze setkání pracovníků kateder právních dějin z České a Slovenské republiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, nebo v edicích Sedláčkových prací o vlastnictví; František WEYR in *Teorie práva*. Brno-Praha, 1936, a *Paměti. 2. Za republiky (1918–1938)*. Brno: Atlantis, 2001; Václav CHYTIL in *Vzpomínám si 2. Z pamětí Englišova žáka*. Brno: MU, 2022; SCHELLEOVÁ, I. *Život a dílo prof. JUDr. Jaromíra Sedláčka*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, nebo *Universitas Brunensis, 1919–1969*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1969; biografická hesla například in NAVRÁTIL, M. *Almanach československých právníků*. Praha: vl. nákl., 1930, s. 388; SCHELLE, K., TAUCHEN, J., HORÁK, O., KOLUMBER, D. (eds.). *Encyklopedie českých právních dějin. XXV (S–Ž)*. Plzeň-Ostrava: Aleš Čeněk v koedici s Key Publishing, 2024, s. 39–40; nebo i s výkladem o jeho působení na fakultě v práci VOJÁČEK, L., TAUCHEN, J., SCHELLE, K. *Dějiny Právnické fakulty Masarykovy univerzity 1919–2019. Díl 1, 2*. Brno: Masarykova univerzita, 2019. Archiv MU, A 1 RMU, os. sp. kart. č. 177/3196 a fond B 76 Jaromír Sedláček